

TANTÁRGYI TEMATIKA

Fordításelmélet III.: A kultúraközvetítés problémája ea.

Tárgyfelelős: Prof. Dr. Kappanyos András	
Javasolt félév: ősz	Előfeltétel: nincs
Óraszám/hét: 2	Számonkérés módja (a/gy/k/b): kollokvium
Kreditpont: 6	(A teljesítés követelményeit lásd alább a Félévközi számonkérés módja és értékelése pontnál.)
Tantárgyi egység feladata és célja: Az Irodalomtudományi Doktori Iskola kulturális fordítástudományi programjában az első négy félévet végigkíséri a Fordításelmélet tantárgycsoport. A harmadik félév központi témája a kultúraközvetítés: az időben, térben, nyelvben vagy hagyománykészletben egymástól távol eső közösségek közötti megértés lehetőségei és határai, s mindenekelőtt az optimalizálás eszközei. A kurzus feltérképezi a nyelvi-kulturális távolság és hierarchia változatait, majd rátér a kérdés nyelvelméleti kereteinek tárgyalására, különös tekintettel a fogalmak megalkotásának tropológiai vizsgálatára. A fordítói hiba fajtáinak és a fordítói döntés változó kereteinek taxonómiai áttekintése után a fordítás megítélésének lehetséges mércéit ismerteti. A kultúraközvetítés szélsőséges kihívásai között bemutatja a gyerekkönyvek által képviselt egyszerűsített kulturális mátrix esetét, valamint a grammatikát részlegesen felfüggesztő (jellemzően avantgárd) szövegalkotási módok által támasztott nehézségeket. Ez vezet át a forrásnyelvi kultúra közegében jelenlévő implikált információ pótlásának, helyettesítésének kérdéséhez. Az elméleti tárgyalást gyakorlati, elemző órák egészítik ki.	
Tantárgyi egység tematikus leírása 14 heti bontásban: 1. Bevezetés 2. Kulturális és nyelvi távolságok 3. Időbeli, referenciális és komplex távolságok 4. Nyelvi relativizmus és univerzalizmus 5. Fordítás és tropológia 6. A fordítási hibák 7. Fordítói döntések 8. A fordítás megítélésének mércéi 9. A gyerekkönyv mint kísérleti terep 10. Az elvárt tudás fordíthatósága 11. Intermediális adaptációk 12. Fordításelemző gyakorlatok 13. Fordításelemző gyakorlatok 14. Összegzés	
Félévközi számonkérés módja és értékelése (prezentáció, zárthelyi dolgozat, szemináriumi dolgozat beadása stb.): A félévközi számonkérés módját és értékelését a félév kezdetekor a tantárgyi egység oktatója határozza meg.	
Gyakorlati jegy/kollokvium teljesítésének módja és értékelése (félévközi teljesítmény aránya a beszámításnál, ponthatárok stb.): K A kód jelentése: A = a tantárgy aláírással zárul, amelyben kétfokozatú az értékelés (nem megfelelt, megfelelt). A hallgató legfeljebb az óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás nem szerzhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támasztott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. K = a tantárgy kollokviummal zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). Az előadások órászámának legalább 60%-án kötelező a hallgató részvétele, amit jelenléti ívre vezetett aláírásával igazol. Az ennél többet mulasztó hallgató nem kaphat aláírást és nem vizsgázhat. Az előadáshoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), legfeljebb akkora számban, mint a tantárgyi egység kreditpontszáma. Amennyiben az előadáshoz zárthelyi dolgozat(ok) társul(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a kollokviumon is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze. SZ = a tantárgy gyakorlati jeggyel zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). A hallgató legfeljebb a szemináriumi óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás és a gyakorlati jegy nem szerzhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támasztott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. A szemináriumhoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A	

szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a beadott szemináriumi dolgozatában is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze.

Kötelező irodalom a tantárgyi egység egészéhez vagy 14 heti tematikus leírásának megfelelő beosztásban:

2. Kulturális és nyelvi távolságok

KAPPANYOS András, *Túl a sövényen* (Budapest, ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2021), 15–30.

3. Időbeli, referenciális és komplex távolságok

KAPPANYOS András, *Bajuszbögre, lefordítatlan: műfordítás, adaptáció, kulturális transzfer* 199–230 (Budapest, Balassi Kiadó, 2015)

4. Nyelvi relativizmus és univerzalizmus

FARKAS Zsolt, „A fordíthatóságról. Álláspont, diskurzív stílus és komplexitásszint összefüggései a Sapir–Whorf-hipotézis értékelésében” in *Műfordítás és más extrém sportok: Írások Kappanyos András 60. születésnapjára*, szerk. FÖLDES Györgyi, MAJOR Ágnes és SZÉNÁSI Zoltán, 203–222 (Budapest: reciti, 2022)

5. Fordítás és tropológia

KAPPANYOS, *Túl a sövényen* 57–74.

6. A fordítási hibák

KAPPANYOS András, „A fordítási hiba anatómiája” in *„a szépség fűszere és forrása – a hiba”: A hiba esztétikája az irodalomban, a művészetekben és a kultúrában*, szerk. REICHERT Gábor és SZÉNÁSI, Zoltán, 114-149 (Tatabánya: Tatabánya Alkotó Művészeiért Alapítvány, 2023)

7. Fordítói döntések

KAPPANYOS András, „Kognitív, kreatív és kádencia-zóna: az értelemkövetés változó léptéke és felbontása a fordítási folyamatban”, *Alkalmazott Nyelvtudományi Közlemények* 17, 1. sz. (2024): 73–87.

8. A fordítás megítélésének mércéi

KAPPANYOS, *Bajuszbögre...* 111–142.

9. A gyerekkönyv mint kísérleti terep

KAPPANYOS, *Bajuszbögre...* 175–197.

10. Implikált információ a fordításban

KAPPANYOS András, „Az elvárt tudás fordíthatósága”, *Literatura* 51, 1. sz. (2025): 51–71.

11. Intermediális adaptációk

Roman JAKOBSON, „Fordítás és nyelvészet” in Roman JAKOBSON, *Hang-jel-vers*, ford. munkaközösség, 372–382 (Budapest: Gondolat Kiadó, 1969)

Alapvető szöveggyűjtemények:

BART István és RÁKOS Sándor szerk., *A műfordítás ma* (Budapest: Gondolat, 1981)

BART István és KLAUDY Kinga szerk., *A fordítás tudománya* (Budapest, Tankönyvkiadó, 1986)

JÓZAN Ildikó szerk., *A műfordítás elveiről: Magyar fordításelméleti szöveggyűjtemény* (Budapest: Balassi Kiadó, 2008)

JÓZAN Ildikó, JENEY Éva és HAJDU Péter szerk., *Kettős megvilágítás: Fordításelméleti írások Szent Jeromostól a 20. század végéig* (Budapest: Balassi Kiadó, 2007)